

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Баєва О. І., Васильченко О. О.*

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

*Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Мелітополь

В умовах сучасного розвитку виробництва виникає необхідність подолання суперечностей між рівнем технологічного процесу та засобами, які підтримують екологічну безпеку життєдіяльності людини та захищають її здоров'я від негативних наслідків функціонування промисловості. Розвиток систем екологічного управління набуває важливого значення у вирішенні проблем безпеки навколишнього середовища й промислового розвитку. Загострення цих проблем стало помітною рисою сучасного етапу науково-технічного прогресу. Роль держави в цьому процесі – створити максимально сприятливі умови для розвитку екологічно орієнтованого бізнесу.

Одним із основних напрямів державної політики національної безпеки України є забезпечення екологічної безпеки. Відповідно до Закону України «Про підтвердження відповідності» система екологічного управління - це сукупність організаційної структури, діяльності та відповідних ресурсів і методів для формування, здійснення, аналізу і актуалізації екологічної політики.

В екологічному праві зазначається, що екологічне управління спрямоване на «суспільні відносини, у яких реалізується діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, спрямована на забезпечення ефективного використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, екологічної безпеки юридичними й фізичними особами, дотримання екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень та захист екологічних прав громадян».

Виходячи з теорії біотичного регулювання навколишнього середовища, головним завданням державного екологічного управління є утримання функціонування систем життєдіяльності в межах його здатності витримувати певне максимальне антропогенне навантаження.

Екологічне управління ґрунтується на основі екологічної політики та повинне сприяти покращенню якості життя кожної людини без надмірних витрат природних ресурсів. Впровадження системи екологічного управління дає підприємству ряд переваг:

- цілеспрямоване зменшення обсягів матеріальних та енергетичних ресурсів, що споживаються, відходів виробництва і, відповідно, розмірів платежів за них;
- зменшення захворювань та впливу на генофонд;
- зменшення ризику відповідальності за забруднення;
- формування довіри населення до підприємства;
- врегулювання відносин з громадськістю, місцевою владою та підвищенню іміджу підприємства;
- отримання переваг над конкурентами під час участі у конкурсах і тендерах;
- залучення інвестицій;
- підвищення авторитету серед кредитних організацій.

Внутрішня екологічна політика підприємства не має суперечити національним стандартам природоохоронної діяльності. Відповідно до «Берзіна С. В. Системи екологічного управління. Довідниковий посібник з впровадження міжнародних стандартів серії ISO 14000» до факторів впровадження системи екологічного управління відносяться:

- економія виробничих витрат і ресурсів (раціоналізація споживання сировинних матеріалів, води, енергії; вироблення продукції, що підлягає вторинній переробці; скорочення обсягу викидів шкідливих речовин);
- покращення якості продукції (дотримання принципів екологічної політики й екологічного управління та покращення якості продукції);

- покращення відносин з органами державної влади (декларування екологічної політики і впровадження системи екологічного управління, доступу до певних видів державної підтримки національного товаровиробника);

- розширення ринків збуту продукції та приваблення нових споживачів (зростання екологічної обізнаності суспільства, дотримання міжнародних екологічних стандартів та критеріїв якості виробленої продукції);

- вихід на новий рівень технологічного розвитку та інновацій (технологічне оновлення виробничих процесів та поява інноваційних, якісно нових продуктів).

«Конфлікт» між економічним розвитком і навколишнім природним середовищем спонукав уряди держав усього світу зосередити увагу на теорії «сталого розвитку». Ця теорія полягає в тому, що розвиток у майбутньому залежить від збереження «природного капіталу». Для досягнення цієї мети потрібно збалансувати діяльність людини зі швидкістю відтворення природи.

Головний інтегральний показник, який відповідає ідеї сталого розвитку – це збільшення тривалості життя населення країни. Тривалість життя населення країни залежить від якості середовища проживання та рівня потреб населення. Тому екологізація в рамках ринкової економіки - це та передумова, яка повинна забезпечити підвищення тривалості життя як функцію, залежну від якості середовища проживання, рівня задоволення потреб населення. Сталий розвиток повинен сприяти покращенню якості життя кожної людини без надмірної витрати природних ресурсів.

На вимогу сьогодення підприємства повинні брати на себе зобов'язання перед державою і суспільством щодо покращення своїх екологічних аспектів. В багатьох країнах між державою та суб'єктами господарювання застосовується юридична норма «забруднювач платить», відповідно до якої відповідальні за забруднення фізичні або юридичні особи повинні оплачувати витрати, необхідні для запобігання забруднень або скорочення їх обсягів з метою дотримання норм та еквівалентних розмірів, що дозволяють досягти цілі якості або, за відсутності цілей якості, з метою дотримання встановлених органами державної влади норм та еквівалентних розмірів. За умови застосування принципу «забруднювач платить», основними інструментами для органів державної влади є норми та періодичні платежі.

Серед таких норм можна виділити: «норми якості навколишнього середовища», «норми продукції», норми стаціонарних установок, що інколи називаються «нормами процесів»: періодичний платіж має на меті заохочення забруднювача вживати самому, за найменшу вартість, необхідні для скорочення спричиненого ним забруднення заходи (функція заохочення) та/або примусити його сплатити свою частку витрат на колективні заходи, як, наприклад, витрати на очищення (функція перерозподілу). Якщо така норма взаємовідносин не запроваджена на рівні національного законодавства, товаровиробнику, який планує отримати доступ до міжнародних ринків, необхідно враховувати їх вимоги.

Основні підходи щодо розробки та вдосконалення систем управління навколишнім середовищем розглядаються на базі стандартів ISO, які встановлюють системний підхід до аналізу та покращення екологічних показників діяльності організації.

Формування тенденцій в державній політиці країн світу щодо підвищення державної та суспільної відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища буде сприяти покращенню ефективності екологічної політики.